

<https://doi.org/10.15407/sofs2025.01.075>

УДК 165

О.М. РУБАНЕЦЬ, доктор філософських наук, професор
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
Берестейський проспект, 37, Київ, 03056, Україна
e-mail: rubanets@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-0363-4116>

НАУКА У ВИМІРІ ПРАКТИЧНОЇ ФІЛОСОФІЇ

У статті викладено результати аналізу науки з точки зору концепту практичної філософії науки та комунікативної філософії. Новизна статті полягає у поширенні на сучасну науку підходів практичної філософії, що дає можливість розглянути вплив науки на суспільство та імплементацію наукового знання з точки зору комунікативної філософії. Аналіз виконано з використанням онтологічного, гносеологічного і синергетичного підходів практичної філософії науки. Введення сучасної науки в комунікативний, аксіологічний і трансцендентальний виміри практичної філософії передбачає застосування до неї методів комунікативної філософії, трансцендентального та аксіологічного підходів. Джерелами аналізу сучасної науки у вимірі практичної філософії є дослідження трансцендентальної прагматики, аксіологічного та комунікативного вимірів сучасної практичної філософії. Розглянуто практичну філософію науки, зокрема синергетичні концептуальні основи сучасної онтології науки. Виявлено особливості імплементації наукового знання у соціальні практики. Визначено, що поняття практичної філософії науки пов'язане з реалізацією синергетичних моделей. Показано технологічний вимір імплементації наукового знання у соціальні практики, що розкриває образ науки як науки відкриттів і технологій. Проаналізовано різні способи імплементації результатів наукових досліджень. Доведено, що практичний вимір науки пов'язаний з імплементацією знань та економікою знань. Розкрито значення когнітивних продуктів для трансформації онтології інформаційного суспільства. Зроблено висновок, що дослідження науки з точки зору сучасної практичної філософії дають змогу ввести комунікатив-

Цитування: Рубанець О.М. Наука у вимірі практичної філософії. *Наука та наукознавство*. 2025. № 1 (127). С. 76—91. <https://doi.org/10.15407/sofs2025.01.075>

© Видавець ВД «Академперіодика» НАН України, 2025. Стаття опублікована на умовах відкритого доступу за ліцензією CC BY-NC-ND license (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

ний, онтологічний та аксіологічний підходи до аналізу імплементації наукового знання у соціальні практики. Обґрунтовано необхідність поглиблення розгляду онтологічного виміру комунікацій і дискурсів шляхом імплементації знання та когнітивних цінностей у комунікативну практику.

Ключові слова: наука, практична філософія науки, комунікативна філософія, наукове знання, імплементація наукового знання, комунікація, онтологія, дискурс, цінності.

Вступ. Інструменталізація науки, розгляд її лише як засобу отримання нових технологій актуалізує питання переосмислення ролі науки у вимірі практичної філософії. Практична філософія XX століття постає як комунікативна філософія, яка вводить у розгляд комунікації ціннісно-етичний вимір. Подолання ціннісно-нейтрального статусу науки, запровадженого на позитивістському етапі її розвитку, не вирішило питань, пов'язаних із ціннісним виміром наукового знання. Наука як система наукового знання й наукової діяльності залишається когнітивно-орієнтованою формою суспільної свідомості, спрямованою виключно на генерацію нового знання та створення нових технологій. Протилежність когнітивно- і ціннісно-орієнтованого проявляється у відокремленні науки як когнітивної форми від форм, здатних створювати цінності. Наука залишається формою, яка може лише застосовувати певні цінності — когнітивні та соціальні. Соціально-етичний і ціннісний виміри, важливі в сучасній комунікативній філософії, недостатньо досліджені у контексті імплементації наукового знання у соціальні практики. Існування науки у різноманітних соціальних контекстах змінює її соціальний статус і впливає на визначення природи науки як соціальної системи.

Наука як соціальна система постає у вигляді науки ТНК, внутрішньофірмової науки, академічної науки, науки університетів, галузевої науки тощо. Соціальні виміри існування сучасної науки визначають не тільки особливості її соціального статусу, а й впливають на саме розуміння буття науки у світі, пов'язане з умовами її існування та сучасною природою.

Постановка проблеми. Зростання ролі сучасної науки у перетвореннях технологічного та соціального контексту актуалізує питання про її розгляд у вимірі практичної філософії. Цей вимір постає як ціннісний, комунікативний і як стратегічний, що характеризує мету і засоби досягнення майбутнього. Перетворення науки на основну рушійну силу, яка не тільки працює, а й істотно трансформує ціннісний, комунікативний і стратегічний виміри, зумовлює необхідність дослідження науки як форми культури.

Наука у вимірі практичної філософії є недостатньо дослідженою. Предметом практичної філософії є комунікативний, трансценденталь-

ний, ціннісний та етичний виміри, які розкриваються шляхом аналізу комунікативних і мовних спільнот, дискурсів, комунікацій, з'ясування ролі етичного виміру та цінностей у комунікативному консенсусі та стратегічній перспективі.

Наука розглядається здебільшого в пізнавальному та комунікативному вимірах. Практичний вимір науки як системи знання й наукової діяльності обмежується техніко-технологічними проявами і аналізом технологій та можливостей їх імплементації у різні сфери суспільного життя, насамперед у ті, від яких залежить життєздатність та обороноздатність суспільства на певному просторово-часовому проміжку.

Постановка проблеми науки у вимірі практичної філософії передбачає дослідження системного, комплексного впливу науки на активізацію та відновлення суспільних процесів. Це зумовлено необхідністю підвищення ефективності управління та соціальних практик, а також стратегій вирішення складного комплексу гуманітарних і соціальних проблем після завершення війни та переходу до повоєнної відбудови.

Аналіз досліджень і публікацій. Зростання ролі практичного виміру науки пов'язане з особливостями виробництва та застосування знання. На зв'язок особливостей буття науки з її впливом на суспільні процеси вказує визначення місця науки в теорії постіндустріального суспільства, де науці університетів надано особливий статус у перетворенні сфери послуг на вирішальну сферу суспільного буття. Розгляд науки як інформаційної системи дав поштовх дослідженням її впливу на інформаційні процеси. Наука в інформаційному суспільстві [1, с. 340, 355] стає важливою ознакою сучасних технологічних трансформацій онтології інформаційного суспільства [2].

Дослідження феноменів нелінійної науки [3] актуалізує питання про онтологічний зміст нелінійності, його зв'язок із невизначеністю та неоднозначністю технологічного майбутнього і вплив на технологічну перспективу. Трансдисциплінарна синергетична парадигма сучасної науки характеризує переведення синергетичної онтологічної моделі, яка ґрунтується на розгляді дисипативних нерівноважних систем із режимами загострення, у гносеологічну форму, що визначає спрямованість пізнання та спосіб представлення у пізнанні об'єктів різноманітної онтологічної природи.

Дослідження нелінійної науки та науки Постмодерну в контексті дискурсів і соціальних практик розкриває її перетворювальний потенціал у сучасному суспільстві. Розгляд практичної філософії з точки зору онтології сучасної науки й онтологічного виміру синергетики вказує на актуальність питань складності, цілісності й причинності [4]. Розкриття практичного виміру синергетичних моделей та онтологічних новацій привертає увагу до людини та її ціннісно-смыслового горизонту [5].

Розгляд філософії науки в контексті українських досліджень розкриває її практичний вимір у контексті політичної свідомості, репрезентативності ідеології та соціальних практик.

Взаємозв'язок між теоріями сталого розвитку та інформаційного суспільства зумовлює необхідність розгляду науки в контексті сталого розвитку. Суспільство знань [6] як сучасний орієнтир глобального розвитку в Міжсекторіальній стратегії ЮНЕСКО є практичним орієнтиром для найбільш розвинених і передових економік світу. Імплементация знань у сучасні суспільні й екологічні трансформації стає важливим завданням науки в майбутньому. Це може сприяти також пошуку епістемологічної основи діалогу [7, с. 9]. Розгляд сучасної науки як науки Постмодерну не тільки пов'язаний з визначенням культурної доби, яка протистоїть суто машинним, технологізованим формам, а також вводить науку в соціокультурний контекст і в систему дискурсів і комунікацій.

Наукова новизна постановки проблеми. Науку вперше введено автором у контекст сучасної практичної філософії, що може сприяти поглибленню онтологічного виміру сучасних комунікацій і дискурсів та його розгляду з позицій результатів сучасної науки.

Практична філософія, орієнтуючись на аналіз комунікацій і нормативно-ціннісного, етичного виміру соціальних практик, нині залишається остороною досліджень науки як рушійної сили практичних перетворень.

Розгляд науки як когнітивної форми, що протистоїть ціннісно-когнітивним формам свідомості, значною мірою полегшує інструменталізацію форм впливу науки на суспільство. Внаслідок цього технології вважаються єдиною формою втілення наукового знання в буття суспільства: поняття технології поширюється на нові сфери, крізь призму технологізації розглядаються будь-які взаємодії науки із суспільством, а інші форми практичної реалізації наукового знання залишаються непоміченими й недостатньо дослідженими.

Формування нових стратегій, пов'язаних із суспільством знання та інформаційним суспільством, зумовлює важливість дослідження різноманітних форм імплементації наукового знання у різні сфери суспільного життя. Орієнтація все більшої кількості країн на економіку знань висуває на перший план питання різноманітності форм практичної реалізації наукових досліджень.

Введення концепту «практична філософія науки» [4] сприяє розширенню меж розгляду практичної реалізації наукового знання. Увагу привертають універсальні категорії сучасної науки, як-то складність, причинність, цілісність, та особливості їх реалізації у межах синергетичної онтології та моделювання.

Практична філософія нині розвивається здебільшого як комунікативна філософія. Трансцендентальна прагматика і трансцендентальна

теорія комунікацій досліджує трансцендентальні та аксіологічні основи соціальних взаємодій та особливості інформаційного обміну в комунікативних спільнотах. Предметом аналізу також стають науковий дискурс і види дискурсів, пов'язані з когнітивними функціями. Але вони отримують критичну оцінку внаслідок інструментального бачення включення наукового знання в суспільний контекст.

Критика наукового розуму [8] пов'язує його з інструменталізацією й технологізацією. Однак у сучасних умовах значного розширення форм і способів імплементації результатів наукових досліджень у буття суспільства потрібно привернути більшу увагу до ще недосліджених форм, насамперед таких, що сприяють виникненню нових сфер суспільної діяльності — консалтингу, соціального супроводу, експертизи, візіонерства, технологічного та соціального передбачення. Це потребує введення аксіологічного, ціннісного виміру в реалізацію наукових досліджень у соціальних практиках.

Надмірну інструменталізацію практичних реалізацій наукових досліджень як форм впливу науки на суспільство можна подолати завдяки введенню науки у вимір практичної філософії. Це зумовлює необхідність порівняльного дослідження можливостей, які відкриває концепт практичної філософії науки і практичної філософії, зверненої до трансцендентальних та аксіологічних основ буття людини в суспільстві.

Метою статті є актуалізація розгляду практичних результатів науки та їх впливу на суспільство з позицій не тільки практичної філософії науки, а й сучасної комунікативної філософії.

Методи дослідження та джерельна база. Методи дослідження включають онтологічний, гносеологічний і синергетичний підходи сучасної практичної філософії науки, а також методи комунікативної філософії, трансцендентальний та аксіологічний підходи. Джерельну базу складають дослідження концептуальних засад синергетики як основи онтології сучасної науки та імплементації її результатів у практику, дослідження особливостей нелінійної науки та науки Постмодерну, а також роботи представників комунікативної філософії, трансцендентальної прагматики та етичного виміру комунікацій.

Викладення основного матеріалу та обговорення результатів. Розкриття ціннісного виміру практичної філософії науки відбувається здебільшого на особистісному і колективному рівні в межах наукових спільнот. Мова йде про етичні кодекси, їх аксіологію та прагматику [8], кодекси честі науковців як практичні регулятори академічної доброчесності та наукової діяльності [9].

У сучасному світі духовний вимір розглядається в категоріях персонального духу, об'єктивного духу та об'єктивованого духу. Місце науки в духовних трансформаціях людства сучасні дослідники вивчають у межах методологічної рефлексії науки.

Ідея введення науки у філософію Духу, започаткована Гегелем, не додає ціннісно-смысловий горизонт, за межею якого фактично залишається наука. Наука, розглянута в її неповному, історично зумовленому огляді, як наука, пов'язана з неодухотвореною природою, не могла претендувати на високе місце у класичній філософії Духу. Орієнтована лише на природу, вона поступалася ціннісно-смысловим формам — моралі, мистецтву, релігії та філософії.

Нині, коли відбуваються глобально-світоглядні трансформації, пов'язані з новим ціннісно-смысловим наповненням сучасних ідей космоцентризму та екології, стає зрозумілим, що обмеження розгляду науки у практичному вимірі лише технологічним детермінізмом значно звужує межі її впливу на суспільний контекст. Відбувається інструменталізація методології й технології. Це може сприяти підвищенню ефективності наукових досліджень, але не виявляє справжнього потенціалу світоглядного та ціннісного впливу сучасної науки на суспільні процеси відновлення.

Значне місце у розкритті практичного виміру науки посідають дослідження розвитку управління знаннями, стратегічних перспектив, науково-аналітичної підтримки управління, розвитку теорії і практики управління та електронного урядування.

Практична філософія розглядає комунікативні спільноти, зростання ролі етичного виміру та цінностей у розвитку комунікацій. Основою підтримання цілісності існування та функціонування комунікативної спільноти стає її трансцендентальний онтологічний вимір. Будь-яка комунікативна спільнота постає як трансцендентально-комунікативна спільнота, яка має певну онтологію та цінності й досягає комунікативного консенсусу в ситуативному та стратегічному вимірах. Трансцендентальний підхід забезпечує єдність розуміння, формування бачення та розвитку ментальності, що стає підґрунтям механізму реалізації дискурсивної раціональності в комунікативних практиках. Ідея трансцендентального виміру практичної філософії, що забезпечує розвиток комунікацій і дискурсів як основи буття комунікативної спільноти, є дуже важливою ідеєю практичної філософії, яка реалізована у розвитку трансцендентальної прагматики.

Трансцендентальна прагматика спирається на дослідження інтерсуб'єктивності в її мовних конструкціях і визнає можливість остаточного обґрунтування. Але пошук шляхів обґрунтування нерідко відбувається шляхом розгляду умов консенсусу та розширення меж комунікативної спільноти, введення у трансцендентальну прагматику «поняття необмеженої комунікативної спільноти» [11, с. 470]. Це можна охарактеризувати як пошук умов «майбутнього консенсусу» [11 с. 469]. Важливого значення у трансцендентальній прагматичі набуває пробле-

ма відповідальності й можливості її реалізації в комунікативній спільноті, «аби у якийсь спосіб перейняти співвідповідальність в організації етичної спільної відповіді на кризову ситуацію» [12, с. 445]. Головною проблемою трансцендентальної прагматики «є питання про можливість остаточного обґрунтування» [11, с. 462]. «Нерв такого обґрунтування» [11, с. 467] пов'язаний із розглядом інтерсуб'єктивного: «Не Я, а безконечна комунікативна спільнота є принципом трансцендентальної прагматики» [11, с. 467]. У контексті проблем обґрунтування розглядається дослідження І. Кантом основ синтетичних суджень, що є апіорними і створюють саму можливість досвіду [11, с. 457].

Трансцендентальний вимір комунікативної прагматики орієнтує нас на досвід та його можливості. Символічні структури інтерсуб'єктивності стають важливим виразом істини та її визнання, а також можливості консенсусу. В комунікативних актах первинним розглядається те, що є істинним. А те, як люди визнають цю істину та погоджуються один з одним, є похідним [11, с. 469].

Дослідження методологічних меж комунікативної філософії пов'язують також із репрезентацією світу в знанні та мовленнєвій комунікації [13, с. 206]. Прагнення поєднати трансценденталізм з онтологізмом [13, с. 207] стає важливою методологічною засадою для подальших розвідок репрезентації знання у вербальних процесах, дискурсах і комунікаціях.

Введення науки у вимір практичної філософії дає можливість розглядати значення наукової онтології, вираженої в дискурсах і вербальних процесах. Репрезентація істини в наукових обговореннях, працях аналітиків, у технологічних і соціальних передбаченнях, а також в експертизі та консультаціях створює підґрунтя для впровадження онтології сучасної науки і результатів наукових досліджень у функціонування комунікативної спільноти.

Трансцендентальна ідея походить безпосередньо від феноменології, яка започатковує дослідження феноменологічного методу і виявляє роль матеріальної та формальної онтології у розвитку науки. Важливого значення феноменологічний метод набуває в дослідженні науки і розкритті ролі онтології як основи самосвідомості та суб'єктності науки. Критика Е. Гуссерлем наукової раціональності й науки [14] спрямована та подолання обмеженості наукової раціональності. Зокрема зазначено, що криза в науці зумовлена обмеженістю наукової раціональності, її спрямованістю виключно на об'єкти та виведенням за межі розгляду питань, пов'язаних з онтологічними основами раціональності як підґрунтя мислення та дії.

Розгляд науки у вимірі практичної філософії дає змогу вивчати питання впливу онтології науки та її пізнавальних практик на сучасні дискурсивні, комунікативні процеси. Дослідження феноменологічного ме-

тоду виявляє значення інтерсуб'єктивності для розкриття представлення знання у мовленнєвих процесах дискурсів і комунікацій [15]. Важливого значення набуває висвітлення внеску наукових ідей, досліджень, відкриттів у оновлення сучасного суспільства і розгляд наукових практик з точки зору зростання їхнього впливу на онтологічну та комунікативну основу як підґрунтя комунікативної спільноти, що є об'єктом дослідження трансцендентальної прагматики.

Сучасна когнітивна сфера суспільства і людини [16] забезпечує взаємозв'язок між різними рівнями ментальності (індивідуальним, груповим, суспільним і глобальним), але не торкається впливу наукового знання, наукових досліджень і відкриттів як механізму підвищення ефективності комунікацій, дискурсів та інформаційного обміну. Цей взаємозв'язок є важливим для формування духовної та інтелектуальної єдності суспільства у вирішенні нагальних задач, пов'язаних із завершенням війни та повоєнної відбудови. Вплив науки, наукового знання і наукових досліджень може забезпечити знаходження найефективніших шляхів, механізмів і засобів у розвитку комунікацій суспільства і влади, необхідних для вирішення найактуальніших завдань відбудови й відновлення, технологічної та суспільної модернізації. Важливим стає формування найефективніших зв'язків між наукою та управлінням, наукою та розвитком різних сфер суспільного життя.

Дослідження науки у практичному вимірі уможливило виокремлення двох напрямів. Насамперед під гаслом практичної філософії науки розвинувся напрям дослідження філософсько-категоріальних основ синергетики як трансдисциплінарної парадигми сучасної науки і як основи синергетичного моделювання наукових, освітніх та управлінських процесів. Серед них — дослідження онтологічних засад сучасної науки: складності, причинності, самоорганізації в нелінійному середовищі [4]. Другий напрям пов'язують із дослідженням поняття технології та з розкриттям значення технологічного виміру. Образ сучасної науки як науки відкриттів і технологій набуває в цьому напрямі потужного продовження в дослідженнях поняття «технологія» [17], у розвитку понять «інформаційні технології» [2], «когнітивні технології в освіті й науці» [18].

Дослідження технологізації практичного виміру пов'язують також не тільки з розширенням сфери технологій, а й насамперед із виявленням нових форм імплементації наукового знання в соціальні практики та суспільні процеси. Передусім мова йде про імплементацію знання, що стає актуальним у межах стратегій та практичних напрямів розвитку економіки знань, а також про появу нових способів практичного впливу науки. Поряд зі знаннєвою й технологічною формами імплементації результатів наукових досліджень виникає нова форма — когнітивні продукти, які в сучасному суспільному та глобалізаційному контексті пов'язуються із

трансформацією онтології інформаційного суспільства та зростанням ролі соціальної функціональності [1, с. 51] програмних систем.

Дослідження імплементації результатів науки в суспільному контексті пов'язують з онтологією сучасної науки і трансформацією онтології інформаційного суспільства. Однак розкриття практичного впливу науки на суспільні процеси залишається обмеженим. Сучасна практична філософія пов'язує питання практичного зі збільшенням впливу ціннісного, нормативного та етичного в комунікаціях, а також із проблематичністю дискурсу. Практичність філософського виміру пов'язують зі зростанням ролі етичного та іншого нормативного впливу в комунікаціях, розглянутих ситуативно і в стратегічному вимірі.

Ю. Габермас аналізує комунікацію з точки зору передачі інформації та встановлення соціального зв'язку, натомість розглядає дискурс через проблематизацію [19, с. 90] і серед інших виявляє види дискурсу, пов'язані з когнітивними функціями. Насамперед це науковий дискурс і «нові форми дискурсу» [19, с. 94], пов'язані з навчанням і передачею знання. Вивчення комунікації та дискурсу актуалізує проблеми обґрунтування значень і переконання в дискурсі [19, с. 90]. Стає також зрозумілим, що комунікація як важлива форма передачі інформації відіграє особливу роль для встановлення зовнішніх, зокрема інституційних, зв'язків. Це є важливим для подальшого вивчення наукових комунікацій під кутом впливу формування інституційних зв'язків науки як способу виробництва знання з різними сферами суспільного життя.

Вивчення комунікативних спільнот у трансцендентальній прагматичі привертає увагу до трансцендентальної основи їхньої комунікації та лінгвістичної взаємодії. Трансцендентальний підхід актуалізує необхідність дослідження особливостей цієї апіорної основи.

Розгляд практичної філософії науки привертає увагу до концептуальних засад онтології сучасної науки, яка стає важливою формою світоглядного та аксіологічного впливу на виробництво знання в сучасній науці. Дедалі ширше застосування науково-аналітичного та експертного знання створює передумови для впливу онтології сучасної науки на сфери дискурсів і комунікацій.

Поняття практичної філософії, розглянуте в контексті практичних результатів застосувань сучасної науки в суспільних процесах і соціальних практиках, відкриває та підкреслює значення онтологічного виміру, не пов'язуючи його з розвитком комунікацій як інформаційних процесів і соціальних взаємодій. Саме тому розкриття науки в контексті сучасної практичної філософії може відкрити новий вимір дослідження впливу результатів наукових досліджень на сучасні комунікації, дискурси та інформаційний обмін, виявляючи їхнє значення як соціальної взаємодії та встановлення соціальних зв'язків. У який спосіб

наука може впливати на комунікативні процеси, дискурси та соціальні трансформації? Завдання повоєнного відновлення України зумовлюють необхідність проведення окремих досліджень впливу сучасних наукових розвідок на комунікації, дискурси та соціальну сферу, а також на формування онтології сучасного буття суспільства. Когнітивна сфера суспільства і людини, яка відіграє важливу роль у розвитку комунікації, інформації та у формуванні ідентичності, сприяє трансформації реальності та створенню проєктуючої реальності [16, с. 85—86], де «розігруються» різні версії, сценарії та візії перебігу сучасних процесів й окреслюються контури майбутнього.

Введення науки у вимір сучасної практичної філософії може сприяти відновленню онтологічного виміру та розкриттю його з позицій результатів сучасної науки. Це означатиме подолання епохи, яка почалася з віртуалізації комунікацій і дискурсів, втрати зв'язку з об'єктивним світом, запровадження симулякрів¹ [20] і гіперреальності [21, с. 6].

У сучасному світі зростає інтерес до онтології [22]. Онтологічний вимір з точки зору результатів наукових досліджень, введений у комунікації, дискурси та управлінські процеси, сприятиме не тільки підвищенню ефективності наукових розвідок, а й впровадженню сучасної праксеологічності та прагматизму в суспільні процеси та соціальні практики.

Трансцендентальна теорія комунікацій привертає увагу до трансцендентального виміру, актуалізуючи насамперед його розгляд з аксіологічної та етичної точки зору. Основну увагу слід приділяти трансцендентальним основам соціальної взаємодії в комунікаціях, розглядаючи їх як апіорні, аподиктично необхідні й такі, що передбачають певну рефлексію людини. З цим пов'язують проблему взаємозв'язку між етикою переконання та етикою відповідальності [23].

Про значення аксіологічного виміру в наукових дослідженнях свідчить введення у філософські засади наукової діяльності етичного виміру та підвищена увага до проблем науки, розгляд яких потребує ціннісного виміру. Зростає інтерес до пошуку етики технологічної цивілізації [24], набуває важливості перетворення етичних норм на етичні цінності [25] у процесі формування особистості науковця. Однак питання аксіологічної, етичної регуляції наукової діяльності загалом залишаються недостатньо дослідженими.

Не можна перетворювати етичну регуляцію на заборону свободи наукових досліджень. В умовах міжнародної конкуренції будь-які подібні заборони призводять до послаблення наукового потенціалу. Але потрібно більш ретельно опрацьовувати питання безпеки, гуманізації та екологізації практичних реалізацій сучасної науки, оскільки дерегу-

¹ Симулякри — форми емоційного впливу на аудиторію.

ляція цієї сфери може перетворити науку із джерела вирішення проблем на джерело їх виникнення. Слід зазначити, що проблеми практичної реалізації наукових досліджень стають дедалі більш глобальними та загрозливими для буття людства. Невже не можна було передбачити онтологічні загрози від мільйонів мегатонн пластику та їх входження в ланцюги живої природи? Навіть із позицій здорового глузду стає зрозумілою небезпека хижацьких вирубок лісів, знищення природних джерел і каскадів питної води заради побудови екологічно небезпечних об'єктів. І всю провину за екологічну шкоду зазвичай покладають на інструментальний розум науки.

Сьогодні потрібне нове розуміння трансцендентальної основи буття людини і функціонування комунікативних спільнот, а також єдності теоретичного і практичного розуму. Формуванню такого розуміння сприяє трансцендентальна прагматика, яка встановлює необхідний зв'язок трансцендентальної основи з аксіологічним виміром.

Концепт практичної філософії науки уможливорює розроблення категоріальних основ онтології та розкриття механізмів її функціонування в умовах нелінійності та біфуркації. Потрібно розширити наукові дослідження у сфері онтології, створивши тим самим наукове й науково-аналітичне підґрунтя для прийняття управлінських рішень. І слід не звинувачувати в негараздах науковий розум, а розширити дію когнітивних норм — істинності, точності, об'єктивності, верифікованості, а також сприяти їх перетворенню на когнітивні цінності у розвитку сфери практичних реалізацій сучасної науки.

Висновки і перспективи подальших досліджень. У сучасному образі науки підкреслюється значення відкриттів і технологій. Практична філософія науки виявляє зв'язок між синергетичними концептами, синергетичним моделюванням і різними видами наукової та практичної діяльності. Концепт практичної філософії, що сьогодні постає як комунікативна філософія, сприяє введенню комунікативного та аксіологічного вимірів у дослідження спільнот і соціальних процесів, де комунікації трактуються як особливий вид соціальної взаємодії, унормовуваної насамперед етичними цінностями.

Виведення науки у вимір практичної філософії передбачає розширення меж практичної філософії науки. Зокрема, мова йде про необхідність розгляду комунікативного та аксіологічного вимірів із точки зору практичних реалізацій сучасної науки. Це змінює уявлення про різноманітність упроваджень наукових досягнень. Не потрібно покладати на науку весь тягар звинувачень за хибні чи шкідливі приклади результатів наукових досліджень. Справа не в обмеженості і не в хибності наукового розуму, а в тому, що механізми практичної реалізації результатів наукових досліджень залишаються за його межами, а сфера впрова-

дження урізноманітнюється і потребує все більшого залучення наукового знання та когнітивних компетентностей. Ця тенденція сприяє формуванню нових механізмів практичної реалізації наукових досліджень, які потребують нових ціннісних орієнтирів, пов'язаних із когнітивними нормами науки.

Зв'язок нових сфер діяльності — консалтингу, супроводу, тестування — з когнітивними нормами й спрямованість цих сфер на задоволення життєво важливих потреб потребують гуманізації та гуманітаризації як необхідного складника успішного відновлення країни.

Нині праксеологічність науки включає імплементацію знання, застосування когнітивних продуктів і технологізацію суспільних процесів і практик. Імплементація знання передбачатиме застосування експертного знання, яке може бути неформалізованим і неоцифрованим — у вигляді знань експертів, їхнього наукового та практичного досвіду. Цифровізація і технологізація експертного знання відбувається шляхом створення баз знань, платформ і цифрових ресурсів. Імплементація знання в особистісній, експертній та консультативній формах відкриває перспективи нових сфер консалтингової діяльності, як-то використання філософського знання в соціальних процесах і соціальному супроводі, філософське консультування.

Концепт практичної філософії зумовлює необхідність дослідження трансцендентальної єдності комунікативних спільнот і звернення до трансцендентальної прагматики. Розгляд науки у вимірі практичної філософії вказує на важливість онтологічних основ комунікативних спільнот з точки зору їх науковості та імплементації наукового знання, що забезпечує наукові засади управління та інформаційно-аналітичного й науково-аналітичного супроводу соціальних практик.

Розгляд сучасної науки в контексті практичної філософії відкриває можливості аналізу практичних результатів сучасної науки у межах комунікативних спільнот і суспільного дискурсу, розвитку комунікацій сучасної науки та імплементації наукового знання у процеси відновлення країни.

Виокремлення сфери практичних реалізацій наукових досліджень як особливої сфери, де поєднуються теоретичний і практичний розум, сприятиме формуванню нового розуміння трансцендентальних та аксіологічних основ буття людини і суспільства. Сучасна комунікативна філософія розкриває значення трансцендентального виміру в житті людини і суспільства, пов'язуючи його регулятивні та нормативні властивості насамперед з етичною регуляцією. Поглиблення кризових явищ на глобальному рівні зумовлює необхідність більш повного використання онтології сучасної науки і розширення наукових досліджень буттєвих основ людини і суспільства. Онтологія сучасної науки, її відкриття та фундаментальне знання можуть надійно слугувати людству в

пошуку перспектив його виживання. Когнітивні норми — об'єктивності, істинності, точності, верифікованості та обґрунтованості — у розвитку сфери практичних реалізацій сучасної науки можуть у перспективі перетворитися на когнітивні цінності, що зумовлюють можливість виживання людства.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Рубанець О.М. Інформаційне суспільство: когнітивний креатив постнекласичних досліджень. Київ: Вид-во ПАРАПАН, 2006. 420 с.
2. Rubanets O. Transformation concept "Information technologies" in modern scientific discourse. *Transfer of Innovative Technologies*. 2019. No. 2. P. 60—67.
3. Добронравова І.С. Теоретична реконструкція нелінійних феноменів: епістемологічні засади та науковий дискурс. *Філософія освіти*. 2017. № 1 (20). С. 30—42.
4. Добронравова І. Практична філософія науки: збірка наукових праць. Суми: Університетська книга, 2017. 352 с.
5. Людина в складному світі / За ред. Н.В. Кочубей., М.О. Нестерової. Суми: Університетська книга, 2023. 357 с.
6. Report by the director-general on an intersectoral strategy on philosophy. UNESCO, 2005. 10 p. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000138673> (дата звернення: 10.01.2025).
7. Intersectoral strategy on philosophy. UNESCO, 2006. 16 p. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000145270> (дата звернення: 10.01.2025).
8. Hübner K. Kritik der wissenschaftlichen Vernunft. Karl-Alber-Verlag, 2002. 448 s.
9. Малахов В. Етичний кодекс ученого: аксіологія і прагматика. *Вісник Національної академії наук України*. 2009. № 5. С. 12—19.
10. Мельниченко А. Кодекс честі як інструмент дотримання академічної чесності науковця і освітянина. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / За заг. ред. Т.В. Фінікова, А.Є. Артюхова. Київ: Таксон, 2016. С. 171—182.
11. Гюсле В. Трансцендентальна прагматика як фіхтеанство інтерсуб'єктивності. Єрмоленко А.М. *Комунікативна практична філософія. Ч. II. Вибрані тексти*. Київ: Лібра, 1999. С. 456—478.
12. Апель К.-О. Екологічна криза як виклик дискурсивній етиці. Єрмоленко А.М. *Комунікативна практична філософія. Ч. II. Вибрані тексти*. Київ: Лібра, 1999. С. 413—454.
13. Єрмоленко А.М. *Комунікативна практична філософія. Ч. II. Вибрані тексти*. Київ: Лібра, 1999. 382 с.
14. Гуссерль Е. Криза європейських наук та трансцендентальна феноменологія. *Філософська думка*. 2002. № 3. С. 134—149.
15. Гуссерль Е. Картезіанські медитації. Вступ до феноменології. Київ: Темпора, 2021. 303 с.
16. Рубанець О.М. Когнітивна сфера суспільства і людини: інформація, ментальність, ідентичність. Суми: Університетська книга, 2022. 546 с.

17. Муратова І.А. Технологія: універсалізація та уніфікація соціального буття. Київ: Міленіум, 2019. 352 с.
18. Kochubey N., Nesterova M. (Eds.) Cognitive technologies in education and social practice: possibilities of application. Lambert Academic Publishing, 2019. 200 p.
19. Хабермас Ю. Комунікативна дія і дискурс. *Першоджерела комунікативної філософії*. Київ: Либідь, 1996. С. 84—91.
20. Бодріяр Ж. Симулякри і симуляція. Київ: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2004. 230 с.
21. Debord G. The Society of the Spectacle. Cambridge: Unredacted Word, 2021.
22. Kittler F. Towards an Ontology of Media. *Theory, Culture and Society*. 2009. No. 26. P. 23—31.
23. Apel K.-O. Die Situation des Menschen als ethisches Problem. *Zeitschrift für Pädagogik*. 1982. No. 28 (5). S. 677—693. <https://doi.org/10.25656/01:14223>
24. Йонас Г. Принцип відповідальності. У пошуках етики для технологічної цивілізації. Київ: Лібра, 2001. 400 с.
25. Бойченко Н.М. Етичні цінності сучасної університетської освіти: філософська рефлексія. Дис. ... д-ра філос. наук. Київ, 2016, 431 с.

Одержано 12.01.2025

REFERENCES

1. Rubanets, O.M. (2006). *Information Society: Cognitive Creativity of Post-Non-Classical Research*. Kyiv: PARAPAN Publishing House [in Ukrainian].
2. Rubanets, O. (2019). Transformation concept “Information technologies” in modern scientific discourse. *Transfer of Innovative Technologies*, 2, 60—67.
3. Dobronravova, I.S. (2017). Theoretical reconstruction of nonlinear phenomena: epistemological foundations and scientific discourse. *Philosophy of Education*, 1 (20), 30—42 [in Ukrainian].
4. Dobronravova, I. (2017). *Practical philosophy of science: collection of scientific works*. Sumy: University book [in Ukrainian].
5. Kochubey, N.V., & Nesterova, M.O. (Eds.) (2023). *Man in a complex world*. Sumy: University Book [in Ukrainian].
6. UNESCO (2005). Report by the director-general on an intersectoral strategy on philosophy. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000138673> (last accessed: 10.01.2025).
7. UNESCO (2006). Intersectoral strategy on philosophy. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000145270> (last accessed: 10.01.2025).
8. Hübner, K. (2002). *Kritik der wissenschaftlichen Vernunft*. Karl-Alber-Verlag.
9. Malakhov, V. (2009). The code of ethics of a scientist: axiology and pragmatics. *Visn. Nac. Akad. Nauk Ukr.*, 5, 12—19 [in Ukrainian].
10. Melnychenko, A. (2016). *The code of honor as a tool for maintaining academic honesty of a scientist and educator. Academic honesty as the basis of sustainable university development*. Kyiv: Takson, 171—182 [in Ukrainian].
11. Gosle, V. (1999). Transcendental pragmatics as the Fichteanism of intersubjectivity. Yermolenko, A.M. *Communicative practical philosophy. Part II. Selected texts*. Kyiv: Libra, 456—478 [in Ukrainian].

12. Apel, K.-O. (1999). Ecological crisis as a challenge to discursive ethics. Yermolenko, A.M. *Communicative practical philosophy. Part II. Selected texts*. Kyiv: Libra, 413—454 [in Ukrainian].
13. Yermolenko, A.M. (1999). *Communicative practical philosophy. Selected texts*. Kyiv: Libra [in Ukrainian].
14. Husserl, E. (2002). The crisis of European sciences and transcendental phenomenology. *Philosophical Thought*, 3, 134—149 [in Ukrainian].
15. Husserl, E. (2021). *Cartesian meditations. Introduction to phenomenology*. Kyiv: Tempora [in Ukrainian].
16. Rubanets, O.M. (2022). *The cognitive sphere of a society and a human: information, mentality, identity*. Sumy: University book [in Ukrainian].
17. Muratova, I.A. (2019). *Technology: universalizing and unifying the social being*. Kyiv: Millennium [in Ukrainian].
18. Kochubey, N., & Nesterova, M. (Eds.) (2019). *Cognitive technologies in education and social practice: possibilities of application*. Lambert Academic Publishing.
19. Habermas, J. (1996). Communicative action and discourse. *Sources of communicative philosophy*. Kyiv: Lybid, 84—91 [in Ukrainian].
20. Baudrillard, J. (2004). Simulacra and simulation. Trans. from French. Kyiv: Solomiya Pavlychko's Publishing House "Osnovy" [in Ukrainian].
21. Debord, G. (2021). *The Society of the Spectacle*. Cambridge: Unredacted Word.
22. Kittler, F. (2009). Towards an Ontology of Media. *Theory, Culture and Society*, 26, 23—31.
23. Apel, K.-O. (1999). Die Situation des Menschen als ethicals Problem. *Zeitschrift für Pädagogik*, 28 (5), 677—693. <https://doi.org/10.25656/01:14223>
24. Jonas, G. (2001). *The Principle of Responsibility. In Search of an Ethics for the Technological Age*. Kyiv: Libra [in Ukrainian].
25. Boychenko, N.M. (2016). *Ethical values of the modern university education: Philosophical reflection*. Dissertation for Doctor of Philosophy. Kyiv [in Ukrainian].

Received 12.01.2025

O.M. Rubanets, Dsc (Philosophy), professor
National Technical University of Ukraine
"Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute"
37, Beresteisky avenue, Kyiv, 03056, Ukraine
e-mail: rubanets@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-0363-4116>

SCIENCE IN THE DIMENSION OF PRACTICAL PHILOSOPHY

The article presents the results of the analysis of science from the point of view of the concept of practical philosophy of science and communicative philosophy. The novelty of the article lies in the extension of the approaches of practical philosophy to modern science, which makes it possible to consider the impact of science on society and the implementation of scientific knowledge from the point of view of communicative philosophy. The analysis was carried out using the ontological, epistemological and synergistic approaches of practical philosophy of science. The introduction of modern

science into the communicative, axiological and transcendental dimensions of practical philosophy involves the application of methods of communicative philosophy, transcendental and axiological approaches to it. The sources of the analysis of modern science in the dimension of practical philosophy are the study of transcendental pragmatics, axiological and communicative dimensions of modern practical philosophy. The practical philosophy of science is considered, in particular the synergistic conceptual foundations of the modern ontology of science. The features of the implementation of scientific knowledge into social practices are identified. It is determined that the concept of practical philosophy of science is associated with the implementation of synergistic models. The technological dimension of the implementation of scientific knowledge into social practices is shown, which reveals the image of science as a science of discoveries and technologies. Various ways of implementing the results of scientific research are analyzed. It is proven that the practical dimension of science is associated with the implementation of knowledge and the knowledge economy. The significance of cognitive products for the transformation of the ontology of the information society is revealed. It is concluded that scientific research from the point of view of modern practical philosophy allows introducing communicative, ontological and axiological approaches to the analysis of the implementation of scientific knowledge into social practices. The need to deepen the consideration of the ontological dimension of communications and discourses by implementing knowledge and cognitive values into communicative practice is substantiated.

Keywords: *science, practical philosophy of science, communicative philosophy, scientific knowledge, implementation of scientific knowledge, communication, ontology, discourse, values.*